

Lasten ja nuorten Etelä-Karjalan malli – yhteistyömahdollisuus kuntien, kaupunkien ja hyvinvointialueen kesken hyvinvoinnin edistämiseksi

Sihyla 19.08.2025 § 53
144/13.01/2025

Valmistelija

Sivistys- ja hyvinvointijohtaja Koistinen Anu
puh. 040 512 6920
etunimi.sukunimi@luumaki.fi

Nykytilanne

Etelä-Karjalassa on viime vuosina tuotu esiin tarve löytää ratkaisuja lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemiseksi. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin osalta monissa mittareissa on hälyttävää heikennystä lisääntyvinä ilmiöinä, kuten syrjäytyneisyys ja yksinäisyys, ahdistuneisuus ja itsetuhoisuus, käytöshäiriöt varhaiskasvatuksessa ja kouluissa sekä muut häiriökäyttäytymisen ilmiöt, kotiväkivalta, päihteiden käyttö sekä nuorilla että perheissä, lastensuojelun tarve, ml laitossijoitukset. Lisäksi vanhemmuuden tukemiseen tulisi panostaa erilaisin yhteistyömenetelmin osallistamalla lasten ja nuorten huoltajat hyvinvointityöhön.

Luumäkeläisillä lapsilla ja nuorilla tärkeimpinä haasteina ovat arjen perusasiat. Iso osa lapsista ja nuorista ilmoittaa, etteivät he syö aamupalaa jokaisena arki-aamuna. Alakouluikäisillä luku on 30 %, yläkoululaisilla 44 % ja lukiolaisilla peräti 48 %. Yläkouluikäisillä karkin ja muiden makeiden syöminen nousi jopa koko maan tilastoihin verrattuna huolestuttavana ilmiönä esille.

10 % 4.-5. -luokkalaisista nukkuu huonosti kouluasioiden takia ja 35 % 8.–9. -luokkalaisista nukkuu alle 8 tuntia yössä. Alakoululaisista 5 %, yläkoululaisista 21 % ja lukiolaisista 29 % kertoo, ettei ole syönyt tai nukkunut netin takia. Yläkoululaisista 39 % ja lukiolaisista 44 % kokee olevansa väsynyt ja uupunut päivittäin. Alakoululaisista 8 % kokee, ettei nuku tarpeeksi.

Erittäin tyytyväiseksi elämäänsä kokee itsensä 4.–5. -luokkalaisista 42 %, 8.–9. -luokkalaisista 32 % ja lukiolaisista 16 %.

Edellä mainitut yhteenvedot pohjautuvat kouluterveyskyselyn 2023 vastauksiin. Verrattaessa vuosien 2021 ja 2023 tuloksia kävi ilmi, että luumäkeläisten lasten ja nuorten vanhempien tai muiden heistä huolehtivien aikuisten taholta koettu fyysinen tai henkinen väkivalta oli kasvanut alakoululaisilla selvästi. Alakouluikäisistä 13 % ja yläkouluikäisistä 5 % on kokenut fyysistä väkivaltaa. Henkisen väkivallan kokemus on vastaavasti 19 ja 24 prosentilla.

Noin puolet luumäkeläisistä lapsista ja nuorista kokee, että keskusteluyhteys vanhempien kanssa on hyvä. He kokevat myös, että kouluterveydenhoitajan vastaanotolle pääsee helposti ja koulun aikuiset ovat kiinnostuneita siitä, mitä heille kuuluu. Samaan aikaan kuitenkin alakoululaisilla on tapahtunut laskua kouluinnostuksessa.

Etelä-Karjalassa lasten ja nuorten määrän ennustetaan laskevan merkittävästi: vuoteen 2030 mennessä -21 %, vuoteen 2040 mennessä -28 % (vrt. 2020). Tämä tarkoittaa, että jokaisen nuoren hyvinvointi vaikuttaa yhä suuremmin koko maakunnan elinvoimaan ja vetovoimaan.

Planeth Youth – toimintamalli

Planet Youth -malli on tutkittuun tietoon perustuva, vaikuttavaksi toistuen eri maissa todettu, väestötason ehkäisevä toimintamalli, joka vahvistaa nuorten suojaavia tekijöitä, kuten perheiden osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja merkityksellistä vapaa-aikaa. Se ei ole yksittäinen projekti, vaan strateginen muutos toimintarakenteissa ja lasten ja nuorten elinympäristössä.

Ekhva ehdottaa, että Etelä-Karjalan kunnat yhdessä Ekhvan kanssa Sitoutuvat yhteiseen Planet Youth -toimintamallin käyttöönottoon vuosiksi 2026–2031. Tämä tarkoittaa yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentamista pitkäjänteisesti, jossa perheet, koulu, kaveripiiri sekä vapaa-aika ja harrastukset tukevat lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämistä.

Tavoitteina vuoteen 2035 mennessä Etelä-Karjalassa on, että maakunnassa on vähemmän syrjäytyneitä nuoria, vähemmän ahdistuneisuutta, väkivaltaa ja häiriökäyttäytymistä koulussa ja vapaa-ajalla, alaikäisten ja perheiden päihteiden käytön selvä väheneminen sekä lisää vastuullista vanhemmuutta ja yhteisöllisyyttä. Yhteinen tavoite on, että meillä on tulevaisuudessa Suomen hyvinvoivimmat lapset ja nuoret.

Planet Youthin viisi periaatetta:

Planet Youth -lähestymistapa perustuu viiteen periaatteeseen. Periaatteita ovat:

- ennaltaehkäisevä lähestymistapa (primääripreventio), jolla parannetaan lasten ja nuorten kasvuympäristöjä
- korostetaan koko yhteisön toimintaa ja huomioidaan koulujen rooli lasten ja nuorten keskeisenä kasvuympäristönä
- osallistetaan ja tuetaan koko yhteisöä tekemään toimenpiteitä tietoon pohjautuen
- tuodaan yhteen tutkijat, päättäjät, ammattilaiset ja muut yhteisön jäsenet yhteisöksi, joka ratkaisee yhdessä lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyviä haasteita
- lasten ja nuorten hyvinvointihaasteiden ratkaiseminen ei ole yksinkertaista. Ennaltaehkäisevä työ edellyttää pitkäjänteistä ja -aikaista toimintaa sekä koko yhteisön osallistamista ja yhteisten resurssien hyödyntämistä

Hyödyt

Selkeä, tutkittuun tietoon perustuva malli lasten ja nuorten hyvinvointia edistävään ehkäisevään, laaja-alaiseen työhön

- parannetaan lasten ja nuorten hyvinvointia pysyvästi
- vahvistetaan perheiden ja yhteisöjen kykyä kasvattaa lapsia ikätasolle sopivassa, turvallisessa ja päihteettömässä ympäristössä
- pitkällä aikavälillä vähennetään tarvetta raskaammille palveluille ja niiden kustannuksia
- lisää Etelä-Karjalan maakunnan vetovoimaa lapsiperheille

Koordinointi ja budjetti

- Etelä-Karjalan mallia koordinoidaan yhden maakuntakoordinaattorin ja neljän aluekoordinaattorin johdolla
- ohjelmaa ohjataan ohjausryhmällä ja omistajuus säilytetään kuntien ja Ekhvan ylimmässä johdossa
- toimeenpanon vuosibudjetit, yhteensä Planeth Youth + em. resurssit (2026):
 - o Ekhva: n. 100 000 € (+ mahdolliset muut toimenpidevaraukset)
 - o Lappeenranta: n. 140 000 € (+ mahdolliset muut toimenpidevaraukset)
 - o Imatra: n. 67 000 € (+ mahdolliset muut toimenpidevaraukset)
 - o Muut kunnat: n. 23 000 € (+ mahdolliset muut toimenpidevaraukset)
 - o Indeksikorotus n. 3 % vuosittain, sitoutuminen 5 vuodeksi

Etenemisjärjestys on seuraava: kuntien sitoutuminen yhteistyöhön syksyllä 2025 kuntaneuvotteluissa 29.8. ja huomioiminen 2026 talousarviovalmisteluissa ja taloussuunnitelmissa 2027, sopimuksen allekirjoitus loppuvuonna 2025 (tai viimeistään alkuvuonna 2026), ensimmäinen koordinoituvaihe ja järjestäytyminen 2026, systemaattiset toimenpiteet tiedonkeruun pohjalta 2027 alkaen sekä jatkuva seuranta ja vaikuttavuusarviointi koko sopimuskauden ajan.

Luumäen kunnan lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisen kannalta on tärkeää, että tähän yhteiseksi suunniteltuun toimintamalliin osallistutaan ja samalla osallistetaan kaikki toimijoita lasten ja nuorten arkipäivässä. Tavoitteena on pitkän aikavälin toimintakulttuurin muutos niin Luumäen kunnassa kuin koko maakunnassakin.

Esittelijä	Sivistys- ja hyvinvointijohtaja Koistinen Anu
Ehdotus	Sivistys- ja hyvinvointilautakunta merkitsee asian tietoon saatetuksi ja vie sen edelleen kunnanhallitukselle.
Päätös	Merkittiin tietoon saatetuksi.